

Een passie voor het verstand

Oud-kanselier Helmut Schmidt 90

[Achtergrond](#) - 22 december 2008 - Auteur: Carina de Jonge

(22 december 2008) Als bondskanselier kreeg hij te maken met recessie, terrorisme en een dreigende nucleaire oorlog.

Inmiddels heeft de publicist, elder statesman en "Duitslands bekendste kettingroker" cultstatus. Morgen wordt Helmut Schmidt negentig.

Hoeveel senioren zouden durven hopen tot 'coolste kerel' van het land te worden uitgeroepen? Oud-Bondskanselier Helmut Schmidt overkwam het begin dit jaar op 89-jarige leeftijd in een enquête van Pay tv-zender Première.

Onduidelijk is waaraan Schmidt de eretitel verdiend heeft: aan zijn doortastendheid als bondskanselier tussen 1974 en 1982 of aan zijn nog altijd veelvuldige optreden als nuchtere commentator van belangrijke politieke gebeurtenissen - steevast met een sigaret in de hand?

Het hoofd koel houden is voor Schmidt in elk geval een tweede natuur. Geen wonder dat de oud-politicus, sinds 1983 uitgever van weekblad Die Zeit, juist in tijden van kredietcrisis en terreurdreiging is uitgegroeid tot publiekslieveling.

Zo telde het ter ere van Schmidts verjaardag geopende felicitatieregister op Zeit online vorige week dinsdag al bijna 500 bijdragen. "Mocht u in 2009 uw ambt terug willen, dan zou ik zo op u stemmen," laat iemand weten. Een ander betreurt dat hij pas in 1987 is geboren en nooit de gelegenheid had om Schmidt op zijn stembiljet aan te kruisen.

Oliecrisis

Destijds heerste veel meer verdeeldheid over Schmidts beleid, maar inmiddels is duidelijk dat dit hoe dan ook richtingwijzend is geweest. Schmidts achtjarige ambtsperiode als kanselier stond in het teken van de economische crisis, het kernwapenvraagstuk en het RAF-terrorisme. In alle drie de gevallen maakte Schmidt keuzes, die tot op de dag van vandaag een stempel drukken op de Duitse en internationale politieke verhoudingen.

Zo wist Schmidt, van huis uit econoom, de schade van de oliecrises van 1973 en 1979 binnen de perken te houden. Ook al liepen zijn meest radicale

bezuinigingsplannen tegen het eind van zijn ambtsperiode stuk op protesten vanuit zijn eigen SPD: vergeleken met andere landen bleven inflatie en werkloosheid in Duitsland op een betrekkelijk laag niveau.

Tegelijkertijd was Schmidt zich al vroeg bewust van het belang van monetaire stabiliteit binnen Europa. Samen met de toenmalige Franse president Valéry Giscard d'Estaing - met wie hij nog steeds bevriend is - ontwierp hij het Europees Monetair Stelsel (EMS), de voorloper van de huidige Europese munteenheid.

NAVO-dubbelbesluit

Want ook al kon Schmidt zich vaker als crisismanager bewijzen dan als visionair: vrijwel altijd had hij als kanselier oog voor de lange-termijngevolgen van zijn handelen. Deze visie legde hij ook in zijn houding ten opzichte van het oostblok aan de dag.

Schmidt zag de noodzaak op de nucleaire dreiging vanuit de Sowjetunie te reageren. Tegelijk hield de vroegere minister van Defensie de deur open voor een eventuele samenwerking, vooral met de DDR.

Zijn steun voor het omstreden NAVO-dubbelbesluit van 1979 - onderhandelingen met de Sowjetunie enerzijds, stationering van kruisraketten in West-Europa anderzijds - vervreemde hem echter van delen van zijn partij. De SPD verloor destijds veel leden aan de pas opgerichte Grünen. Het leidde mede tot Schmidts aftreden; uiteindelijk zou Helmut Kohl een decennium later de kroon zetten op Schmidts inspanningen voor de Duitse eenheid.

Rote Armee Fraktion Daarentegen bleek Schmidts consequente koers tegen het RAF-terrorisme - waarmee hij zich vrijwel meteen na zijn aantreden in 1974 door een serie van moordaanslagen geconfronteerd zag - samenbindend. Door te laten zien dat de staat zich niet door terroristen liet chanteren, stabiliseerde hij de jonge naoorlogse Duitse democratie.

Wel bracht zijn beleid hem naar eigen zeggen soms in conflict met zijn geweten. Zo weigerde Schmidt in 1977 RAF-gevangenen vrij te laten in ruil voor de levens van de passagiers van het gekaapt Lufthansa-vliegtuig 'Landshut'. Nadat Duitse anti-terreurtroepen de kapers in Mogadishu overmeesterden, pleegden enkele gedetineerde RAF-kopstukken zelfmoord. De RAF wreekte hen door de eveneens gegijzelde werkgeversorganisatie-voorzitter Hanns Martin Schleyer Schleyer te fusilleren.

Behalve schuldgevoelens leverde dit beleid Schmidt ook felle kritiek op, met name van familieleden van RAF-slachtoffers. Soms liggen doortastendheid en

koelbloedigheid inderdaad wel heel dicht bij elkaar voor Helmut Schmidt. Volgens zijn motto hoort in de politiek maar één emotie thuis: “de passie voor het verstand”.

Roken

Zijn eigen populariteit dankt hij waarschijnlijk echter aan het feit dat hij die houding niet op elk gebied even consequent doorzet. Want veel van Schmidts successen berusten mede op zijn charisma, dat hem vriendschappen met staatshoofden als Giscard d'Estaing opleverde. Ook het hardnekkig rokerschap van de hartpatiënt Schmidt is zo'n irrationeel trekje dat bijdraagt aan zijn cultstatus - ook al maakt het hem onbemind bij niet-rokersorganisaties.

Zijn ijzeren rationaliteit op politiek gebied resulteert waarschijnlijk uit Schmidts jeugd onder het Hitlerregime. Als Wehrmachtsoldaat ervoer hij al op jonge leeftijd de gevaren van populisme en massahysterie. In krijgsgevangenschap werd hij na de oorlog lid van de SPD. Na zijn vrijlating werkte hij voor de Sozialistische Deutsche Studentenbund (SDS) en de senaat van zijn geboortestad Hamburg. Daar maakte hij naam als crisismanager tijdens een grote overstroming in 1962. Vervolgens schopte hij het naar een zetel in de Bondsdag.

Pacifist is de latere minister van Defensie nooit geworden. Partijgenoten bekritiseerden hem daarom weleens als militarist. Zo kostte zijn deelname aan een herhalingsoefening de jonge politicus in 1958 zijn positie in het fractiebestuur. Wel wist Schmidt als minister te bereiken dat zijn Amerikaanse collega ervan afzag de grens met de DDR met nucleaire springstof te ondermijnen.

Loki

Zijn ministerschap van Financiën - vijf maanden lang leidde Schmidt zelfs tegelijkertijd het ministerie van Economische Zaken - bereidde hem definitief voor op het ambt van Bondskanselier. Concrete ambities voor het kanselierschap koesterde de 'superminister' echter niet in die tijd: kort voor zijn verkiezing in 1974 overwoog hij zelfs nog een overstap naar het bedrijfsleven.

Over het vrij roemloze einde van zijn regeerperiode in 1982 lijkt Schmidt nooit een wrok te hebben gekoesterd. Na onenigheden met coalitiepartner FDP over het economisch beleid bracht een motie van wantrouwen de regering-Schmidt ten val. Hij bleef tot 1987 parlamentslid, maar zag af van een functie als lijsttrekker.

Veel tijd voor rancuneuze terugblikken heeft Helmut Schmidt niet: ook buiten de politiek leidt hij een intensief leven. Zijn huwelijk met de eigzinnige Loki, dat al

66 jaar duurt, geldt als gelukkig. Bovendien is Schmidt een groot kunstliefhebber, die lange tijd op hoog niveau piano speelde. De titel van 'coolste kerel' is dan ook een rehabilitatie die Schmidt niet nodig heeft.

Carina de Jonge promoveert in München en schrijft regelmatig voor het Duitslandweb.

Afbeeldingen:

[DPA/Picture Alliance](#)

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/845/een-passie-voor-het-verstand>